

UNIVERSITATEA „BABEȘ–BOLYAI” CLUJ NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE REFORMATĂ ȘI MUZICĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ ECUMENE

Revoluția și războiul de independență din
1848–1849 în lumina corespondenței
Consistoriului

TEZĂ DE DOCTORAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. BUZOGÁNY DESIDERIU

CANDIDAT:
IMREH JENŐ LÁSZLÓ

CLUJ – NAPOCA
2025

Revoluția războiului de independență din 1848-1849 în lumina corespondenței

Consistoriului

-Rezumatul tezei de doctorat-

1. Tematica și împărțirea tezei.

Tematica tezei noastre constă în examinarea celor mai caracteristice teme care pot fi descoperite în corespondența Consistorială a bisericii Reformate din Ardeal. Ca punct de plecare, am analizat punctele nevralgice ale contextului istoric respectiv documentele care reprezintă pozițiile, apelurile și declarațiile conducerii Districtului Bisericesc Reformat Transilvan. Am acordat o atenție deosebită atitudinii și participării pastorilor reformați transilvăneni la revoluție.

Capitolele principale ale tezei abordează cele mai importante subiecte ale corespondenței Consistoriale. Primul capitol prezintă istoria literară a evenimentelor Războiului de Independență din 1848-1849. Al doilea capitol rezumă evenimentele cheie ale istoriografiei reformate transilvănene și schița istoriei Războiului de Independență. În capitolul al treilea, am relatat despre detaliile relației dintre stat și biserică, un subiect care a devenit foarte important în Războiul de Independență. Capitolul al patrulea rezumă cel mai amplu subiect al corespondenței Consistoriale, problema învățământului reformat din Transilvania. În capitolul al cincilea, am explorat problemele organizaționale bisericești, actuale și practice cauzate de Războiul de Independență. Capitolul al șaselea prezintă detaliat activitățile pastorilor Districtului Bisericesc Reformat Transilvaniei în Războiul de Independență.

Textul principal al tezei include și cele mai caracteristice citate din surse nepublicate până în prezent ale corespondenței Consistoriale. Unele dintre cele mai interesante texte ale corespondenței sunt atașate în anexă la teza de doctorat. Prezentăm istoria luptei pentru libertate dintr-o perspectivă reformată.

2. Sursele tezei

Sursa principală a tezei noastre este Arhiva Bisericii Reformate din Transilvania, care păstrează corespondența Consistorială. Colecția pentru anul 1848 conține un volum de corespondență numerotată de la 1 la 272.¹ Fiecare document al corespondenței, purtând un

¹ Arhivele Bisericii Reformate din Transilvania, Cluj Napoca, Corespondență Consistorială 174/1-272.

număr de înregistrare, conține cel puțin una și cel mult patruzeci și șapte de pagini. De asemenea, putem observa numeroase repetiții în materialul documentelor. Majoritatea corespondenței este sistematizată și precisă. Există însă și deficiențe pe care cei care se ocupă de documente au încercat să le evidențieze.

În 1849, au fost înregistrate un total de 30 de corespondențe aranjate după numere de înregistrare. În schimb, în 1850, găsim 128 de schimburi de scrisori.²

Pe lângă corespondența Consistorială, procesele-verbale ale Sinoadelor Generale au oferit și numeroase informații și indicii istorice³ În special pierderile bisericesti și au oferit o bază pentru conturarea sacrificiilor pastorale.

În afară de documentele de arhivă, am folosit memorii, corespondență personală și civilă, comunicate de presă și o bogăție de literatură secundară.

Pe parcursul studierii conținutului corespondenței Consistoriale, a devenit clar că trebuie să discutăm patru teme și, pe baza acestora, a trebuit să împărțim teza în patru capitole principale și două capitole introductive.

Sistematizarea activităților revoluționare ale pastorilor și integrarea informațiilor în structura tezei, este prezentată pe baza aspectelor de discuție din literatura secundară. În timpul lecturii și luării de notițe, am discutat despre căile vieții pastorale mai interesante și, în opinia noastră, mai importante și mai caracteristice, grupate conform subtemelor predefinite.

Revoluția din 1848-1849 are o bogată literatură secundară. În teză, am reușit să prezentăm un fragment din aceasta. Au fost publicate multe alte scrieri utile, pe care nu le-am menționat aici. Am enumerat câteva lucrări literare ample legate de lupta pentru libertate. Desigur, în discuția bibliografiei revoluționare au fost prezentate și lucrări specifice, unice, precum și fragmente istorice. Având în vedere relevanța lor, literatura prezentată în teză este cea mai caracteristică.

Prezentând literatura Războiului de Independență, am observat, de asemenea, că istoriile unor regiuni, așezări și evenimente sunt însoțite de surse bogate. Numeroase memorii, documente de epocă și materiale de presă au ajutat istoriografia. Astfel, am putut citi interpretarea și comunicarea evenimentelor din zona Aiudului sau Trei Scaune din condeiul mai multor autori. În același timp, nu au fost scrise nici monografii, nici date istorice detaliate despre

² Arhivele Bisericii Reformate din Transilvania, Cluj Napoca, Corespondență Consistorială 175/1-30.

³ Arhivele Bisericii Reformate din Transilvania, Cluj Napoca, Procesele-Verbal a Sinoadelor Generale, 1849.

evenimentele revoluționare din alte regiuni. Drept urmare, vor exista evenimente și personalități bisericești despre ale căror activități revoluționare putem citi o relatare bogată. În timp ce alte regiuni și evenimente revoluționare din Transilvania nu sunt atât de bine documentate.

În lumina corespondenței consistoriale, putem ajunge la o interpretare mai completă și mai corectă a mai multor chestiuni istorice. Credem că istoriografia reformată va fi îmbogățită de documentele nedescoperite până acum din arhivele bisericești noastre.

3. O scurtă prezentare a revoluției și luptei pentru libertate din 1848-1849

În capitolul introductiv, am putut urmări desfășurarea proceselor sociale din Transilvania. Am putut observa cât de adânc se înrădăcinase dorința de libertate în inimile populației din regiunea transilvană. Mai mult, a devenit clar cât de puternică era dominația austriacă, care a fost exacerbată de Contrareformă și de procesele conștiente de recatolicizare. Principii din epoca de aur a Transilvaniei au construit o bogată moștenire în regiune, pe care succesorii lor au avut sarcina de a o valorifica.

Supraviețuirea națională și socială era legată de libertatea vieții religioase. În timp ce conștiința era liberă, îndatoririle civice erau, de asemenea, îndeplinite cu o ușurință remarcabilă. Bastioanele bisericilor au fost construite având în vedere mai mulți factori esențiali. Toleranța religioasă, independența serviciului, asigurarea de subvenții princiare și resurse financiare, extinderea peregrinărilor și atenția acordată problemelor naționale au facilitat foarte mult supraviețuirea. După 150 de ani de opresiune turcească au fost urmați 150 de ani de dominație austriacă. În această perioadă de trei sute de ani, dorința de libertate a devenit mai puternică. Procesele europene de dezvoltare civilă și socială au contribuit, de asemenea, la proclamarea acestei dorințe de libertate. Toate celelalte procese au devenit dependente de aceasta în martie 1848.

Istoria Transilvaniei și a Ungariei din 1848-1849 a fost scrisă de mai mulți autori. Urmărind diferite aspecte, putem citi istoriografii cuprinzătoare. În capitolul corespunzător al tezei noastre, ne-am străduit să punem bazele unei dezvoltări tematice ulterioare, discutând antecedentele evenimentelor revoluționare din 1848-1849 printr-o prezentare succintă. Am încercat să ridicăm cele mai importante întrebări, inclusiv pentru a putea interpreta, sistematiza și utiliza materialul documentar al corespondenței consistoriale.

De asemenea, am relatat momentele cele mai caracteristice ale Războiului de Independență într-un mod concis. Datele și evenimentele esențiale au avut doar scopul de a oferi un cadru. Am prezentat în detaliu o discuție mai aprofundată a relației dintre biserică și stat, reforma amplă a educației și eliminarea problemelor organizatorice bisericești.

4. Relația dintre biserică și stat

Influența proceselor religioase s-a resimțit în toate domeniile societății. De-a lungul secolelor, confesiunile protestante au reușit să rămână parțial independente în ceea ce privește viața bisericească, școlile și autoorganizarea, dar una dintre consecințele izbucnirii revoluției a fost că atât statul, cât și biserica au trebuit să se redefină. Au trebuit să își asigure funcționarea conform unui nou set de criterii.

Statul și biserica s-au influențat reciproc. În urma Războiului de Independență, funcționarea ambelor s-a transformat, dar misiunea și rolul lor în societate nu s-a schimbat deloc. Biserica, în special cea romano-catolică, și-a pierdut poziția dominantă, în timp ce confesiunile protestante au reușit să obțină un anumit avantaj. Cu toate acestea, statul, datorită ideologiei procuratorilor săi liberali, s-a desprins de biserică și și-a îndeplinit rolul independent.

Ca urmare a implementării celui de-al doispzezecelea punct inițial al Războiului de Independență, granițele statului au fost estompate și am asistat la formarea unei Biserici Reformate Maghiare unificate. Inițiatorii acesteia au fost liderii Districtului Bisericesc Transdanubian, în timp ce delegații transilvăneni au acceptat pe deplin posibilitatea unității. Documentul pregătit pentru întâlnirea din septembrie de la Budapesta a însemnat și definirea identității reformate față de stat și alte confesiuni. Liderii ideologi a Bisericii Reformate Din Ardeal au contribuit, de asemenea, la nașterea Bisericii Reformate Maghiare unificate. Reprezentanța transilvană a adus la negocieri și documentul său de organizare bisericească legală, autodeterminantă și bazată pe principii juridice. Corespondența Consistorială a îmbogățit istoriografia Războiului de Independență cu numeroase informații și documente noi în acest domeniu.

5. Probleme educaționale în perioada Războiului de Independență

Problema educației era una cea mai importantă cu activitățile bisericii în fiecare ordine socială. În același timp, statul a participat și la educația viitorului, indiferent de ideologie, gândire și sistem politic.

Teza a arătat că, după Reformație, sistemul școlar protestant a devenit mai puternic. Aceștia au făcut multe sacrificii pentru sistemul de școală și, în același timp, au investit mult în educația socială, științifică, morală și religioasă a generațiilor viitoare. Și-a păstrat independența, integritatea sau parțial, până la izbucnirea Războiului de Independență. Deși și în acest domeniu avântul Contrareformației a încercat să o restrângă, ba chiar a încercat să o orienteze spre un canal definit de statul austriac. Reformele educaționale care s-au născut au fost cu siguranță utile și necesare, dar au devenit instrumente cheie pentru aspirațiile statului, pe de o parte, și ale romano-catolicismului, care era recunoscut drept religie de stat, pe de altă parte. Ambele reforme educaționale publicate în Ratio Educationis au avut o influență decisivă asupra problemei educației înainte de revoluție. Cu toate acestea, aspirațiile erei reformelor au ajuns la izbucnirea Războiului de Independență și a disputelor juridice ulterioare.

Conducerea Bisericii Reformate din Transilvania făcuse deja pași foarte importanți în direcția transformării învățământului înainte de izbucnirea revoluției. Acest lucru este clar demonstrat de corespondența Consistorială, care, pe de o parte, prezintă eforturile de reformă educațională premergătoare izbucnirii Războiului de Independență, iar pe de altă parte, subliniază nevoile de reînnoire ale celor implicați în educație.

După 15. martie 1848, sistemul școlar transilvănean a fost transformat pe neașteptate și cu efect de surpriză. Vestea revoluționară a avut mai întâi un efect inspirator și motivant asupra tinerilor elevi, apoi idealul înrolării în armată i-a îndepărtat de la băncile școlii. Disciplina s-a prăbușit, iar ordinea în învățământ s-a relaxat. Elevii au fost trimiși la legația de Paște mai devreme. Între cele două sărbători (Paștele și Rusaliile) toate instituțiile de învățământ au recomandat în unanimitate închiderea procesului educațional. Experiența tuturor administrațiilor școlare a fost că a-i ține pe elevi împreună este mai dăunător decât a-i trimite acasă.

Comitetul organizat pentru reînnoirea învățământului bisericesc s-a întrunit, deși s-a abținut de la luarea deciziilor. Negocierile privind problemele esențiale au fost amânate. Apelul lansat anterior către toate școlile principale pentru a-și prezenta propunerile de reformă a fost

totuși îndeplinit. Am prezentat opiniile școlilor bisericești din Odorheiu Secuiesc, Târgu Mureș, Aiud și Cluj Napoca, în care acestea au schițat reînnoirea învățământului reformat din Transilvania. Au fost formulate propuneri privind calificările profesionale ale școlilor și problema multifacetată a dezvoltării specializării teologice. A fost discutată o formă nouă și intermediară de educație în științe naturale. De asemenea, am reușit să obținem o privire asupra detaliilor situației specifice a școlilor din Oraștie și Sântămăria Orlea.

Descoperirea corespondenței consistoriale a însemnat cunoașterea unor noi surse și aspecte. În lumina datelor nou dobândite, imaginea noastră asupra învățământului reformat din Transilvania putea fi transformată. Inițiativele seminariilor bisericești din Târgu Mureș sau Cluj-Napoca au arătat cât de potrivit era momentul pentru schimbare și reorganizare. Revoluția a facilitat organizarea negocierilor privind reforma învățământului. Liderii nou aleși și factorii de decizie responsabili ai patriei maghiare, eliberați din cătușe, au făcut din problema educației prima lor problemă care aștepta rezolvare. Ideea unui învățământ centralizat la nivel de stat părea să se fi realizat mai devreme odată cu sfințirea Unirii, iar mai târziu odată cu deciziile Adunării Ministerului Cultelor. Izbucnirea războiului civil a trecut peste planurile umane. Reluarea procesului educațional a fost un proces lent, care în cele din urmă a avut succes, în ciuda pierderii războiului.

În lucrare, am putut observa cât de mari erau speranțele legate de negocierile de la Ministerul Culturii. Delimitarea temeinică a problemei educației și dialogul deschis asupra celor mai presante probleme au oferit o bază solidă pentru reînnoirea sistemului de predare și educație. Acțiunea unită a confesiunilor protestante și desfășurarea comună a consultărilor au fost exemplare. Promisiunea Ministerului, care viza asigurarea salariilor personalului activ în procesul bisericesc și educațional, i-a umplut de speranță pe toți participanții. Cu toate acestea, întârzierea dintre adoptarea legii și implementarea acesteia, precum și consultările cu baronul József Eötvös, ministrul, au spulberat iluzia.

Ca urmare a premoniției războiului civil din Transilvania, învățământul nu a putut fi reluat nici pe 1 septembrie, nici pe 1 noiembrie. Abia când s-a apropiat aniversarea unui an de la izbucnirea Războiului de Independență a fost posibilă reluarea acestuia la Zalău. Sărăcirea socială și deteriorarea clădirilor din cauza condițiilor războiului civil au îngreunat, de asemenea, procesul de reluare. Sprijinul promis de stat nu s-a materializat, astfel încât izbucnirea

Războiului de Independență a cauzat mai multe dificultăți decât problemele organizatorice care trebuiau combătute și înfruntate înainte de acesta.

Documentele legate de tema educației din corespondența consistorială au contribuit la oferirea unei imagini autentice a epocii și la confruntarea cu probleme reale. Mai mult, au fost descoperite aspecte noi pentru interpretarea Războiului de Independență.

6. Probleme ale organizării bisericești în timpul Războiului de Independență

Toate subsecțiunile celui de-al cincilea capitol al tezei au scos la suprafață probleme și dificultăți legate de organizarea bisericească. Cadrul juridic relaxat din perioada revoluționară a cauzat dificultăți. Mulți reformați, și chiar transilvăneni, au acceptat fericita experiență a abolirii zeciuielii și a quartei. Cu toate acestea, acest lucru a perturbat viața economică a comunităților bisericești. Mai multe persoane și comunități au sărăcit într-un timp foarte scurt. Multe propuneri au fost formulate în acest domeniu.

Cadrul juridic relaxat a dus la fărâdelegi și vandalism. Acest lucru a fost agravat de jafurile incontrollabile și iresponsabile din timpul războiului civil. Cadrul moral anterior a devenit acum inutil și impropriu pentru a fi urmat.

Forța internă, de coeziune a organizației bisericești a slăbit și ea. A fost declarată stare de urgență la nivel administrativ și social. Starea de urgență a prevalat și în biserică. Rezistența la situație a venit cu numeroase provocări.

Temele subcapitolelor au inclus multe probleme a căror manifestare nu putea fi neapărat legată de Războiul de Independență. Problema alegerii preoților de la Bogata De Mureș sau situația suitei episcopale din Aiud erau evenimente care trebuiau rezolvate indiferent de izbucnirea Războiului de Independență, iar izbucnirea revoluției nu putea decât să le amplifice.

7. Rolul preoților reformați din Transilvania în lupta pentru libertate

Aderând la slujba sa misionară, mărturia bisericii a trebuit să fie fermă în ciuda schimbării sistemelor și a forțelor politice. Mesajul său confesional a ajutat-o să rămână fermă, din al cărui echilibru a fost și biserica dislocată. Din istoria creștinilor din primul secol, slujbele diaconale au fost consemnate și săvârșite cu plăcere în fiecare epocă. Ajutorarea bolnavilor, orfanilor și celor aflați în circumstanțe dificile a fost o parte fidelă a identității bisericii.

Activitățile revoluționare prezentate în capitolul relevant al tezei au conturat un sistem de aspecte bisericești. Istoriografia care consemnează momentele luptei pentru libertate spune puțin despre acest lucru. Numeroase congregații și pastori au donat pentru a ajuta patria. Știm doar atât despre rolul revoluționar al unor pastori. Aceste informații sunt suficiente pentru a sluji cu dedicare deplină în misiunea lor pastorală. Superiorul a acordat atenție și circumstanțelor de utilizare a banilor colectați.

În octombrie 1848, donația a crescut la un nivel mai valoros, atunci având ca scop autoapărarea. Pentru ca gărzile naționale din regiunea Trei Scaune să își poată întreține și proteja locuința, au început să turneze tunuri. Biserica a putut facilita acest lucru cu clopote, metale prețioase și neferoase valoroase și daruri sub formă de comori. Disponibilitatea de a se retrage indica importanța cauzei libertății și a patriei. Vestea dezastrului de la Aiud a șocat toată populația Transilvaniei. Întreaga comunitate a încercat să își asume responsabilitatea pentru poporul din Aiud care devenise fără adăpost. Nici aspectele ideologice, nici naționale, nici economice, nici culturale, nici religioase nu mai erau primordiale, în timp ce un adăpost sigur și mijloace de trai pentru refugiați nu erau asigurate. Și Transilvania s-a unit în acest sens, Biserica Reformată asumându-și un rol de frunte. Slujirea lui Dumnezeu a fost întărită de caracteristica diaconală de ajutorare, grijă și împărtășire a bunurilor.

Unii dintre membrii parlamentelor maghiar și transilvanian au fost pastori și adepți ai concepției conservatoare. Aceștia s-au opus unui grup de cei care credeau în principiile progresului și dezvoltării. Între cele două grupuri ideologice marcate, clar distincte, putem găsi o a treia asociație. Nu erau conservatori convinși și nu neapărat cei care credeau în idealuri progresiste, ci acei democrați care luau decizii reprezentând interesele poporului, legate de un subiect sau o cauză. Societatea pastorală reformată din Transilvania, inclusiv persoanele cărora li s-au încredințat roluri de conducere, era structurată similar categoriilor socio-politice prezentate mai sus. Generația mai în vârstă de pastori credea în mod natural în principii conservatoare. Cu toate acestea, generalizarea poate fi lipsită de sens. La urma urmei, am putut examina acțiunile mai multor pastori experimentați care credeau în mod clar în principiile progresului. În plus, majoritatea tinerilor pastori erau progresiști și doreau reînnoire.

În atitudinea pastorilor față de lupta pentru libertate, am putut observa că un grup a predicat pacea. Acesta a lucrat pentru reconciliere și a fost un predicator al relației frățești dintre naționalități cu toată puterea sa.

Spre deosebire de pastorii iubitori de pace, am putut recunoaște pastorii care au propagat interesele naționale și au proclamat radical angajamentul revoluției. Printre aceștia, se remarcă pastorii cu spirit republican, care aveau o gândire orientată spre naționalism. Serviciul pastorilor conciliariști a fost foarte valoros. Aceștia și-au susținut misiunea și vocația personală, dar au încercat și să conducă cu rațiune și calm în emoțiile clocotitoare ale primăverii popoarelor.

În teză, am examinat viața, activitățile și viața de zi cu zi a pastorilor din lagăr. Am putut observa că au existat pastori care au rămas departe de activitățile revoluționare la începutul războiului. Alții au devenit mai întâi gardieni naționali și mai târziu capelani ai lagărului. Le-am recunoscut rolul și semnificația personală.

Unele dintre luptele Războiului de Independență au avut loc pe câmpul de luptă, în timp ce multe alte aspecte ale revoluției au avut loc în săli de ședințe, birouri și alte tipuri de spații. De asemenea, am întâlnit pastori în acestea. Mai mult, în zona Aiudului și Trei Scaune, aceștia au fost și organizatorii unor activități de autoapărare.

Din punct de vedere ideologic, mulți aveau mari speranțe pentru noua situație socială adusă de Războiul de Independență. Tonul, rostirea și conținutul predicilor s-au schimbat, de asemenea, semnificativ. Deși nu putem generaliza, se poate spune totuși că mai mulți pastori nu au citit și distribuit proclamațiile guvernului revoluționar din simplă datorie, ci au ținut predici care au fost răspunsuri la condițiile politice actuale. Interpretarea celor 12 puncte și a problemelor lor care afectau toate regiunile noastre transilvănene au stat la baza multor discursuri.

Am văzut, de asemenea, rolul social al pastorilor. Rolul lor de ambasadori în Parlamentul maghiar a însemnat, de asemenea, încrederea și recunoașterea profesională a comunității. Prin discursurile și activitățile lor cotidiene de organizare a comunității, aceștia au determinat viața așezărilor și regiunilor individuale.

Comunitatea reformată din Transilvania a fost condusă de pastori echilibrați, cu spirit de serviciu și recunoscuți la toate nivelurile. Deși și ei au fost prinși în focul încrucișat al revoluției, sau mai degrabă al războiului civil, au servit totuși în modul cel mai necesar în constrângerile circumstanțelor date. Am putut observa că arhivele și patrimoniul construit, ca comori ale comunității încredințate în grija lor, au fost și ele scoase la iveală din noroi și servite în zilele critice.

Cele două rezumate prezentate cu ajutorul corespondenței Consistoriului au fost doar o inițiativă și o analiză de prim nivel. A treia listă, care conține numele tuturor victimelor pastorale, a fost pregătită după o perioadă de peste 177 de ani.

Trebuie să subliniem că memoria victimelor a fost păstrată de toate comunitățile. Pastorii care și-au pierdut viața sunt încă amintiți cu evlavie în congregațiile și regiunile lor. Un arbore de sulită sau un alt monument comemorativ le păstrează numele și jertfele.

Primul recensământ, înregistrat de Z. Bodola Sámuel în 1849, conține numele a 20 de pastori care și-au pierdut viața în vreun fel în timpul Războiului de Independență. În al doilea expertiză, putem citi despre același număr de pastori care au devenit victime ale războiului civil și ale bătăliilor. Nici de data aceasta numărul nu este exact.

Unul dintre rezultatele cercetării noastre este că, prin compararea întregii literaturi, putem oferi o relatare mai completă a pastorilor care au murit în timpul Războiului de Independență. Toate acestea provin din compararea datelor de arhivă, a amintirilor și a altei literaturi secundare.

Conform datelor pe care le deținem, mai multe căi a vieții pastorale au fost întrerupte de revoluție. Cu toate acestea, în înregistrarea sa notarială separată, Z. Bodola Sámuel a menționat faptul că ar avea silință în a prezenta o relatare detaliată a pierderilor revoluționare. Nu am găsit nicio urmă a acestui lucru în câțiva ani care au urmat revoluției. Se poate presupune că rezumatul istoric a fost finalizat. Până când vom intra în posesia acelui raport, fie ca rezumatul de mai sus să rămână obiectul harului nostru.

Comparând corespondența Consistoriului, alte date de arhivă și literatura secundară, putem spune cel puțin despre rolul pastorilor și studenților la teologie care au fost supuși represaliilor. Deși produsele presei germane de la mijlocul secolului al XIX-lea publică ocazional date despre acest subiect, încă avem foarte puține informații. Posibilitatea de a examina documentele procesului nu a fost încă dată.

Din cauza represaliilor care au urmat revoluției, multe documente au fost distruse, așa că nu este ușor să cercetăm detaliile proceselor pastorilor. Amintirile sau alte surse istorice pot oferi acum cele mai bune informații.

Cu siguranță, mai mulți pastori decât cei enumerați au fost supuși represaliilor ulterioare. Schimbarea identității lor a avut succes în unele cazuri. Mutarea într-o altă regiune, în

conformitate cu stilul lor de viață, a oferit, de asemenea, o soluție. Cu toate acestea, mulți au petrecut ani lungi în închisoare, separați de familiile și bisericile lor.

Răzbunarea autorităților militare a fost sângeroasă și a vrut să înăbușe o luptă similară pentru libertate și un război civil aflat la început. De aceea, au dat un exemplu cu cei capturați. Cu toate acestea, niciun act de represalii nu a putut potoli dorința interioară de libertate.

Personal, i-aș include printre victime pe acei pastori care au fost închiși în cele mai grele condiții după revoluție, adesea lipsiți de demnitatea lor umană. În același timp, mai mulți și-au pierdut viața în urma represaliilor. În timp ce alții au experimentat traume care ulterior i-au făcut incapabili de viață și de slujire. Cu siguranță pot fi considerați și ei victime.

În legătură cu ultimul subiect, schițarea rolului pastorilor în lupta pentru libertate, am completat corespondența Consistoriului cu gândurile relevante din procesele-verbale ale Consiliilor Generale ale Districtului Bisericesc Reformat din Transilvania. Mai întâi, am publicat înregistrarea notarială, apoi rezumatul proceselor-verbale. Din examinarea lor, am putut realiza amploarea, proporția și semnificația personală a pierderilor Bisericii Reformate din Transilvania. Literatura secundară a oferit asistență în interpretare.

8. Concluzii

Scopul cercetării noastre a fost prezentarea și sintetizarea istoriei Bisericii Reformate în perioada Războiului de Independență. Scriind aceasta, putem trage câteva concluzii importante:

1. Corespondența Consistoriului conține o mulțime de materiale noi și valoroase pentru cercetări ulterioare. Aceasta oferă o bază bună pentru cercetări ulterioare asupra subiectelor prezentate în capitolele tezei și a contextelor lor sociale mai profunde. Corespondența reflectă fidel starea de spirit revoluționară și creionează o imagine clară a celor mai importante probleme.

2. Tema decisivă pentru Consistoriul Districtului Bisericesc Reformat din Transilvania a fost problema educației. După cum am văzut, două treimi din materialul documentar constatat în corespondență legată de educație. Rapoartele seminariilor, reorganizarea învățământului și implementarea reformelor au oferit o bază importantă pentru corespondență.

3. În lumina corespondenței, Districtul Bisericesc Reformat din Transilvania a menținut o bună relație de cooperare cu statul. În condițiile politice schimbate, conducerea Bisericii Reformate din Transilvania nu era nici angajată față de stat, nici la mila acestuia. Deși transmitea documente de stat fiecărei congregații și le încuraja să le citească și să le explice, își menținea totuși independența față de stat. Se desfășura o activitate comună în interesul comunității.

4. Conducerea Districtului Bisericesc Reformat din Transilvania era calmă, pro-pace, slujitoare activă și căutând soluții reale la probleme. Consistoriul a trebuit să se confrunte cu numeroase probleme minore de organizare bisericească, pe care le-a rezolvat în locul său. Nu a neglijat problemele minore și a acordat atenție coordonării continue a vieții interne. A îndeplinit slujirea pastorală chiar și în cea mai dificilă perioadă.

5. Peste jumătate dintre pastorii reformați din Transilvania au participat activ la evenimentele revoluționare, iar un sfert au suferit represalii sau au plătit cu viața pentru lupta pentru libertate. Datele arată rezultate uimitoare. Pastorii au fost implicați în evenimentele revoluționare. Toți au fost patrioți, fie prin discursuri, bătălii pe câmpul de luptă, fie prin acte de reconciliere și slujire diaconală, au contribuit și ei la revoluție. Națiunea burgheză maghiară s-a născut cu prețul sacrificiului și slujirii lor.